

INIȚIATIVELE ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE DE REGLEMENTARE A ACTIVITĂȚILOR COMPANIILOR MILITARE ȘI DE SECURITATE PRIVATE

Corina ZACON, doctorandă, ULIM (ORCID: 0000-0002-3601-9972)

Recenzent: **Vitalie GAMURARI**, doctor în drept, conferențiar universitar

UNITED NATIONS INITIATIVES TO REGULATE THE ACTIVITIES OF PRIVATE MILITARY AND SECURITY COMPANIES

In order to ensure international peace and security, the United Nations is taking several steps to achieve this goal. The legal regulation of the status of Private Military and Security Companies is one of the objectives of the UN. In order to prevent and combat the use of mercenaries and specific services provided by Private Military and Security Companies, the UN has created several tools and intervention mechanisms. The text of this article examines the possibility of creating a UN intervention force, which could consist of individual recruits capable of intervening in security mandates and not of military forces provided by Member States and streamlining the process of prosecuting those who have committed serious violations of international humanitarian law, under the auspices of the UN.

Keywords: international humanitarian law, private security companies, combatant, mercenary, United Nations.

În scopul asigurării a păcii și securității internaționale Organizația Națiunilor Unite întreprinde mai multe măsuri necesare pentru atingerea acestui obiectiv. Reglementarea juridică a statutului Companiilor Militare și de Securitate Private este unul dintre obiectivele ONU. Pentru a preveni și a combate utilizarea mercenarilor și a unor servicii specifice prestate de către Companiile Militare și de Securitate Private, ONU a creat mai multe instrumente și mecanisme de intervenție. În textul prezentului articol sunt analizate posibilitatea de a crea o forță de intervenție a ONU, care ar putea fi formată din recruți individuali capabilă să intervină în cadrul mandatelor de securitate și nu din forțele militare oferite de către statele membre și eficientizare a procesului de tragere la răspundere a persoanelor care au comis încălcărilor grave a dreptului internațional umanitar, sub egida ONU.

Cuvinte-cheie: drept internațional umanitar, companii militare de securitate private, combatant, mercenar, Organizația Națiunilor Unite.

Există un număr de operațiuni de menținere a păcii ale ONU care se soldează cu eșecuri din cauza incapacității statelor de a delimita în mod clar diferența dintre militar/combatanți și civili cu experiență militară care participă direct în cadrul ostilităților.¹ În

1 Bratt D. Explaining peacekeeping performance: The UN in internal conflicts. *International Peacekeeping* 4:3, 1997, p. 45-70. Browne M. A., *United Nations Peacekeeping: Historical Overview and Current Issues*. CRS Report for Congress, Library of Congress, Washington DC 31 January 1990.

general, aceste operațiuni au scopul de a sprijini interesele persoanelor aflate în dificultate. Cu toate acestea, există unele mandate ale ONU care nu pot fi executate, datorită lipsei de experiență și instruire adecvată a conducerii acestor contingente și interesele divergente ale statelor afectate de conflict.² Statele nu reușesc să colaboreze în vederea definirii unei noțiuni clare cu privire la actorii militari privați, iar pentru a soluționa unele probleme sensibile și pentru a evita răspunderea, aceștia angajează CMSP.

Pentru a contribui la reglementarea activităților și serviciilor prestate de CMSP, ONU a creat un grup de lucru special privind utilizarea mercenarilor, care a primit ulterior un mandat extins, incluzând aspecte de reglementare și studiere a activităților companiilor militare și de securitate private. Chiar și la începutul activităților sale în anii 2000, grupul a remarcat că activitățile CMSP-urilor reprezintă o „zonă gri” care nu este acoperită în totalitate de sfera juridică.³

Din acest motiv, în 2007, Adunarea Generală a ONU prin rezoluția 62/145 a cerut statelor să creeze mecanisme naționale de reglementare a activităților CMSP.⁴ În anul 2008, grupul de lucru a formulat principiile de stabilire a mecanismelor de reglementare a activităților CMSP. Printre acestea se numără respectarea drepturilor omului de către angajații companiilor, a legilor naționale, respectarea suveranității statului și a dreptului popoarelor la autodeterminare, garantarea dobândirii legale a armelor.⁵ Grupul de lucru interacționează constant cu guvernele naționale, organizațiile internaționale, publică rapoarte anuale care descriu rezultatele activităților sale, starea actuală a lucrurilor, precum și problemele legate de reglementarea CMSP.⁶

De exemplu, la o reuniune a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului, grupul a prezentat un raport privind recrutarea copiilor de către grupurile armate neetactice, inclusiv mercenari și CMSP, într-un conflict armat, precum și despre interacțiunea dintre mercenari și luptători străini,⁷ iar la cea de-a 73-a sesiune a Adunării Generale

2 Jett D. C., *Why Peacekeeping Fails* Palgrave Macmillan US, 1999, 236 p.

3 UN document A/61/341. Use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination, 13 September 2006, p. 65. [on-line]. [accessed 12.10.2021]. Available on Internet: <URL: <https://undocs.org/en/A/61/341>>

4 UN GA Resolution 62/145 Use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination of December 18, 2007 [on-line]. [accessed 12.10.2021]. Available on Internet: <URL: <http://www.worldlii.org/int/other/UNGA/2007/211.pdf>>

5 UN A / 63/325. Use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination. 25 August 2008 [on-line]. [accessed 12.10.2021]. Available on Internet: <URL: <https://undocs.org/A/65/325>>

6 Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination [on-line]. [accessed 12.10.2021]. Available on Internet: <URL: <https://www.ohchr.org/en/issues/mercenaries/wgmercenaries/pages/wgmercenariesindex.aspx>>

7 UN A HRC/39/49. Report of the Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination 13 July 2018. [on-line]. [accessed 12.10.2021]. Available on Internet: <URL: <https://undocs.org/A/HRC/39/49>>

a ONU a fost prezentat un raport care a evidențiat „promovarea societăților pașnice și incluzive pentru dezvoltare durabilă, accesul la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile”.⁸

Un alt aspect important în sensul prezentei cercetări este reglementarea juridică a utilizării serviciilor CMSP de către structurile ONU.

Articolul 43 al Cartei ONU stabilește: „Toți Membrii Națiunilor Unite spre a contribui la menținerea păcii și securității internaționale, se obligă să pună la dispoziția Consiliului de Securitate, la cererea sa și în conformitate cu un acord sau acorduri speciale, forțele armate, asistența și înlesnirile, inclusiv dreptul de trecere, necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale.”⁹

Aceste prevederi normative stabilesc clar și fără echivoc faptul că statele pot și trebuie să ofere Consiliului de Securitate forțe armate care le aparțin. Cu toate acestea, încă din 1951, au existat cereri pentru o forță permanentă compusă din „voluntari” sau personal recrutat individual, drept alternative pentru forțele militare naționale. Primul dintre acestea a fost propus de secretarul general de atunci Trygve Lie și urma să fie alcătuit din aproximativ 50.000 de voluntari. Trygve Lie a solicitat înființarea unei forțe de rezervă de voluntari a ONU în 1951, apoi a renunțat la această idee.¹⁰ În acest sens, sutorul Sohn L.B. menționa că articolul 42 din Carta ONU oferă o bază legală pentru ca Consiliul de Securitate să înființeze forțe ONU compuse din alte unități decât forțele naționale.¹¹

O altă forță a fost propusă în 1993 de către Sir Brian Urquhart.¹² În 1995, Țările de Jos au propus crearea unei „brigăzi permanente, rapid desfășurate în serviciul Consiliului de Securitate” cu „personal recrutat individual”.¹³ Crearea unei structuri militare permanente, fie ea formată din forțe naționale sau voluntari, sub controlul Consiliului de Securitate, ar constitui un alt subiec de analiză și cercetare.¹⁴ Astfel este important să înțelegem care ar fi posibilitatea de edificare a unei forte permanente formată din companii militare de securitate pivate care ar sta la dispoziția Consiliului de Securitate al ONU.

8 UN A/73/303. Use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination, 6 August 2018. [on-line]. [accessed 12.10.2021]. Available on Internet: <URL: <https://undocs.org/A/73/303>>

9 Charter of United Nations, signed on 26 June 1945, San Francisco, USA, art. 43. [on-line]. [accessed 05.02.2021]. Available on Internet: <URL: <https://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/>>

10 Roberts A., *Proposals for UN standing forces: a critical history* New York : Oxford University Press , 2010, p. 103.

11 Sohn L. B., *The Authority of the United Nations to Establish and Maintain a Permanent United Nations Force*. In: *American Journal of International Law* , Volume 52 , Issue 2 , April 1958 , p. 230.

12 Urquhart B., *For a UN Volunteer Military Force*, *New York Review of Books*, 10 June 1993, vol. 40.

13 Roberts A., *Proposals for UN standing forces*, p. 117.

14 *Ibid.*, p. 125-130.

Motivul pentru care statele continuă să eșueze în procesul de reglementare a statutului juridic al actorului privați se rezumă la faptul că statele subcontractează serviciile actorilor privați, pentru a-și realiza interesele de moment. Aceste acțiuni ale guvernelor duc inevitabil la globalizarea acestor servicii specific utilizate atât în cadrul situațiilor sensibile naționale, cât și internaționale¹⁵ și devine tot mai dificil de a face o distincție clară între furnizorii publici și privați a acestui gen de servicii.

În acest fel statele reușesc să evite răspunderea pentru încălcările drepturilor omului și a normelor dreptului internațional umanitar, în timp ce cererea pentru serviciile specifice cu caracter militar prestate de companiile militare de securitate private și față de personalul calificat al acestora a crescut enorm în ultimii 20 de ani.

Ca parte a mobilizării în zonele gri sau a operațiunilor de menținere a păcii, nu ar trebui să existe nicio îndoială cu privire la exigențele de reglementare a conduitei etice și legale a actorilor nestatali.

În lumina exemplelor anterioare și prin prisma poziției autorilor citați, Consiliul de Securitate nu se limitează doar la utilizarea tipurilor de forțe enumerate în capitolul VII. Astfel, nu există o interdicție expresă a utilizării serviciilor CMSP. Cercetătorul Sohn L.B. susține că „pare posibil să se prevadă înființarea și utilizarea unei Forțe ONU de către Consiliul de Securitate, iar singurul obstacol în calea utilizării acestei metode este cerința unanimității membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate pentru orice astfel de acțiune”¹⁶.

Dacă crearea unei astfel de structuri ar putea putea fi adoptată în Consiliul de Securitate, secretarul general ar putea înființa o forță în temeiul competențelor sale și acest mecanism este „admirabil de potrivit pentru recrutarea de voluntari pentru o astfel de forță”. Acest mecanism ar trebui să funcționeze după următorul algoritm: Adunarea Generală stabilește limitele și condițiile financiare, iar Secretarul General recrutează și asigură pregătirea unor unități militare care ar putea să intervină acolo unde Adunarea Generală a ONU ar decide.¹⁷

Cercetătorul Malcolm Patterson propune utilizarea CMSP-urilor ca forță de așteptare,¹⁸ dar se bazează pe Capitolul VII ca sursă de autoritate pentru puterea Consiliului de Securitate de a „ridica și menține o forță contractuală”¹⁹.

Astfel, specialiștii în domeniu propun ca Consiliul de Securitate al ONU să creeze o structură specială *Contractor Directorate* ca organism subsidiar în temeiul articolului 29 al Cartei ONU, care ar fi împuternicit să evalueze ofertele depuse de către CMSP și să creeze, de asemenea, un sistem de justiție penală al ONU care urmează

15 Serewicz L.W., *Globalisation, Sovereignty and the Military Revolution: From Mercenaries to Private International Security Companies* International Politics, 39, 2002, p. 75-89.

16 Sohn L. B., *The Authority of the United Nations to Establish and Maintain a Permanent United Nations Force*, p. 231.

17 Ibid., p. 235.

18 Patterson M., *A Corporate Alternative to United Nations Ad Hoc Military Deployments*. In: *Journal of Conflict and Security Law*, 13, 2008, p. 215-231

19 Ibid., p. 222-223.

să asigure disciplina și corectitudinea acțiunilor contractanților. Patterson susține că este necesar un sistem de justiție penală al ONU, deoarece statele ar putea dori să se distanțeze de cetățenii lor care, în mod individual, participă la operațiuni riscante ale ONU.²⁰

Ideea creării unei Direcții a Prestatorilor acestui gen de servicii, sub conducerea Secretarului General al ONU este strâns legată de tendința dintre inițiativele normative privind CMSP și de varietatea implicațiilor legate de operațiunile militare ale acestora. Această Direcție ar putea fi parte component a Departamentului Operațiuni de Menținere a Păcii sau a Asistenței pe teren.

Cel mai probabil, acest lucru ar crea un disconfort pentru biroului secretarului general și, prin urmare, acest lucru ar genera același scenariu ca în ultimii 20 de ani, în care interesele statelor membre afectează decizia secretarului general cu privire la desfășurarea și stabilirea statutului juridic al angajaților CMSP conform dreptului internațional umanitar.

Intenția de a reglementa activitatea CMSP este văzută drept instrument de asigurare a aplicării justiției penale la nivel internațional. Lipsa sancționării penale a angajaților CMSP la nivel național și internațional pentru încălcările grave ale normelor dreptului internațional constatate în cadrul ostilităților din Afganistan și Irak, accentuează necesitatea reglementării răspunderii penale ale angajaților CMSP implicate sau care ar putea fi implicate în realizarea unor misiuni specifice în cadrul operațiunilor de menținere a păcii sub egida ONU.

În ultimii 20 de ani, a existat inițiativa de a stabili răspunderea penală a persoanelor responsabile din cadrul CMSP pentru acțiunile subaltenilor atât la nivel național, cât și la nivel internațional, dar dificultatea de tragere la răspundere rezidă în interpretările diferite asupra statutului juridic al acestora și a rolului pe care îl au în cadrul operațiunilor militare. Națiunile Unite au încercat să convingă statele contractante să aplice măsurile necesare de sancționare a angajaților acestor companii, drept persoane civile care au participat ilegal în cadrul ostilităților.

Cu toate acestea, încercarea de a judeca civili în cadrul unui tribunal militar s-a confruntat cu multe critici de-a lungul anilor.²¹ Aceasta este o dezbatere actuală și continuă chiar și în zilele noastre în cadrul tribunalelor americane. Un bun exemplu este procesul Reid v Covert, în care Curtea Supremă a decis că Constituția SUA a interzis urmărirea penală a civililor de către curțile marțiale, deoarece aceasta ar încălca drepturile civililor la un proces echitabil.

Prin urmare, SUA încearcă să implementeze o abordare diferită cu privire la angajații CMSP implicați în conflicte armate, exclusiv în scopul de a demonstra că un tribunal militar ar fi cel mai potrivit pentru a judeca un civil implicat în cadrul opera-

20 Patterson M., *A Corporate Alternative to United Nations Ad Hoc Military Deployments*, p. 227

21 Lanigan K., *Court-Martialing Civilian Contractor Ali while DOJ Slumbers*, *Jurist*, 19 May 2008 [on-line]. [accessed 12.10.2021]. Available on Internet: <URL: <http://jurist.law.pitt.edu/hotline/index.php#3809079324299483412> >

țiunilor militare. Mai multe procese militare americane abordează statutul juridic al angajaților CMSP și încearcă să califice acțiunile acestora drept încălcări ale normelor Codului uniform al justiției militare din SUA. Dar, de cele mai multe ori, astfel de procese se rezumă la contestarea erorilor în baza prevederilor constituționale, mai ales cînd este vorba de sancțiunile privative de libertate.

Reglementarea statutului juridic al companiilor militare și de securitate private este o sarcină complicată, statutul acestora ar putea fi reglementat de o nouă lege militară, precum și de normele acesteia aplicate de noua Direcție, care este descrisă mai sus.²²

Inițiativele Organizației națiunilor Unite de a convinge statele despre necesitatea de a reglementa acest domeniu, încă nu au generat rezultatele scontate. În aceeași ordine de idei, specialiștii în domeniu analizează formarea unui contingent permanent de forte care ar putea sta la dispoziția Secretarului General ONU pentru realizarea eficientă a unor mandate de asigurare a păcii și securității internaționale. Doar adoptarea unui tratat internațional care ar reglementa expres statutul juridic al companiilor militare și de securitate private și al angajaților acestora care participă direct în cadrul operațiunilor militare ar constitui o soluție viabilă pentru realizarea în practică a obiectivelor tentativelor de reglementare analizate.

22 Sohn L. B., The Authority of the United Nations to Establish and Maintain a Permanent United Nations Force. In: *American Journal of International Law*, Volume 52, Issue 2, April 1958, p. 229-240